

ÅR 1978

Marnäs-Posten

Utgiven av : Ludvika Hembygdsförening, Nils Nils Gata 7,
771 00, Ludvika. Tel.: 0240 - 100 19.

Grundad av: Fil.dr. Karl-Erik Forsslund i augusti 1928

ÖSTANBERGS VATTENHJUL - VATTENHJULET SOM BLIVIT GAMMELGÅRDENS
OCH HELA LUDVIKABYGDENS SYMBOL

TECKNING AV LENNART JANSSON, 1978, EFTER O. ÅNGERS FOTO.
Skänkt till Hembygdsföreningen av Medborgarskolan i Ludvika

VATTENHJULETS HISTORIA

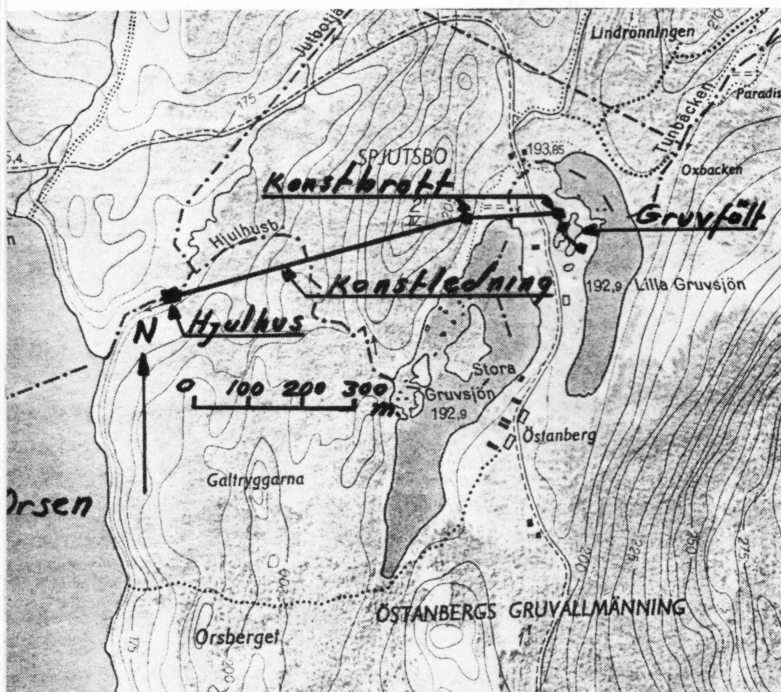
För 50 år sedan erhöill Ludvika Hembygdsförening som gåva från Grufvaktiebolaget Lekomberg en del gruvutrustning från Östanbergs Gruvfält i Norrbärke socken. Utrustningen, i vilken

även det stora vattenhjulet ingick, transporterades till Ludvika Gruvmuseum där det uppmonterades - ett arbete som tog ca 10 år att slutföra. Invigningen av gruvmuséet ägde rum den 12 juni 1938.

Bild 2. Kartan visar var Östanberg ligger.

GRUVFÄLTET

Östanbergs gruvfält är beläget ca 13 km NO Smedjebacken i en öde skogstrakt just där Norrbärke, Söderbärke och Stora Tuna socknar mötas. (Bild 2.) Gruvfältet, som är beläget på en höjdstreckning mellan Stora och Lilla Gruvsjön, har brutits av bergsmän från Spjutsbo, Matsbo och Larsbo bruk under långa tider. I ett bergstingsprotokoll från den 7 februari 1665 sägs att Östanbergs gruvfält skall tilldelas gruvskog från allmanningen. Cronstedt (bergmästare vid Väster Silfberg på 1750-talet) räknar i sina minnesanteckningar upp ett 20-tal gruvor vid Östanbergsfältet. Även Abr. Abrh:son Hülphers (Resa i Dalarna 1765) räknar upp ett stort antal gruvor vid Östanberg, däribland en Hedningagrufva, vars namn kan tyda på att den brutits under den hedna tiden (11-1200 talet).

Bild 3. Kartskiss över gruvfält och konstledning.

Den första kända gruvkartan är från år 1783. (Bild 4.) Gruvkartor finns också från åren 1821, 1836, 1866 och 1905. (Bild 5.) Först år 1836 är en konstledning inritad på gruvkartan. Gruvkonsten

har troligtvis uppförts mellan åren 1821 och 1836. 1905 års gruvkarta uppgjordes i samband med att gruvorna skulle läggas ned. De första kända fotografierna har tagits av K E Forsslund år 1923.

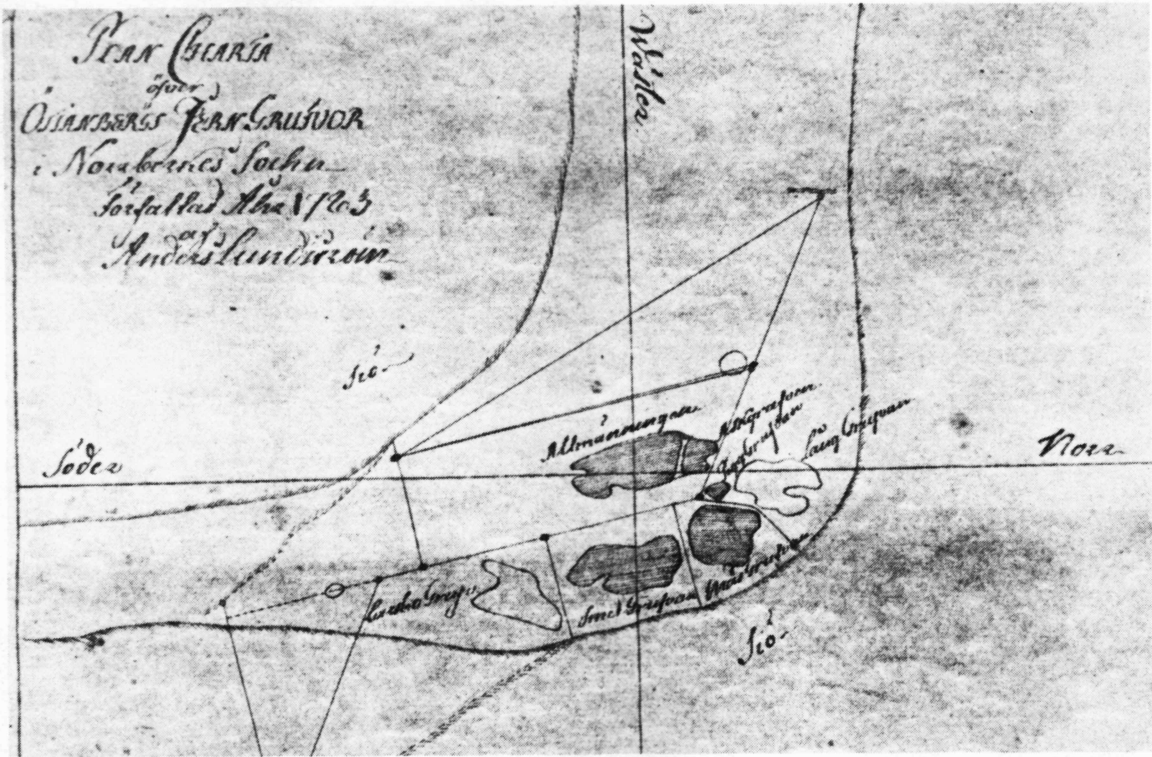

Bild 4. Gruvkarta från 1783.

Bild 5. Gruvkarta från 1905.

HJULETS PLACERING OCH VATTENTILLGANG

Gruvmuséets stora vattenhjul var, som framgår av bild 3, placerat i Hjulhusbäcken nära dess utlopp i sjön Orsen. Kraften överfördes med hjälp av en konstledning eller stångång ca 750 meter upp till gruvfältet för läns-pumpning av gruvorna.

Hjulhus- och Jutbäcken, som rinner ut i Hjulhusbäcken, avvattnar tillsammans ca 8,5 kvadratkilometer, varav ca 6 % utgöres av myrar och sjöar.

Enligt SMHI (SVERIGES METEOROLOGISKA och HYDROLOGISKA INSTITUT) är medelavrinningen per kvadratkilometer i dessa trakter ca 10 liter per sekund eller ca 85 liter per sekund vid vattenhjulet. Om sjöarna förses med dammar som medger en dämning och reglering av vattennivån med ca 1 meter kan medelavrinningen erhållas under större delen av året. Nederbördsområdet, som avvattnas av bäckarna, framgår av bild 6.

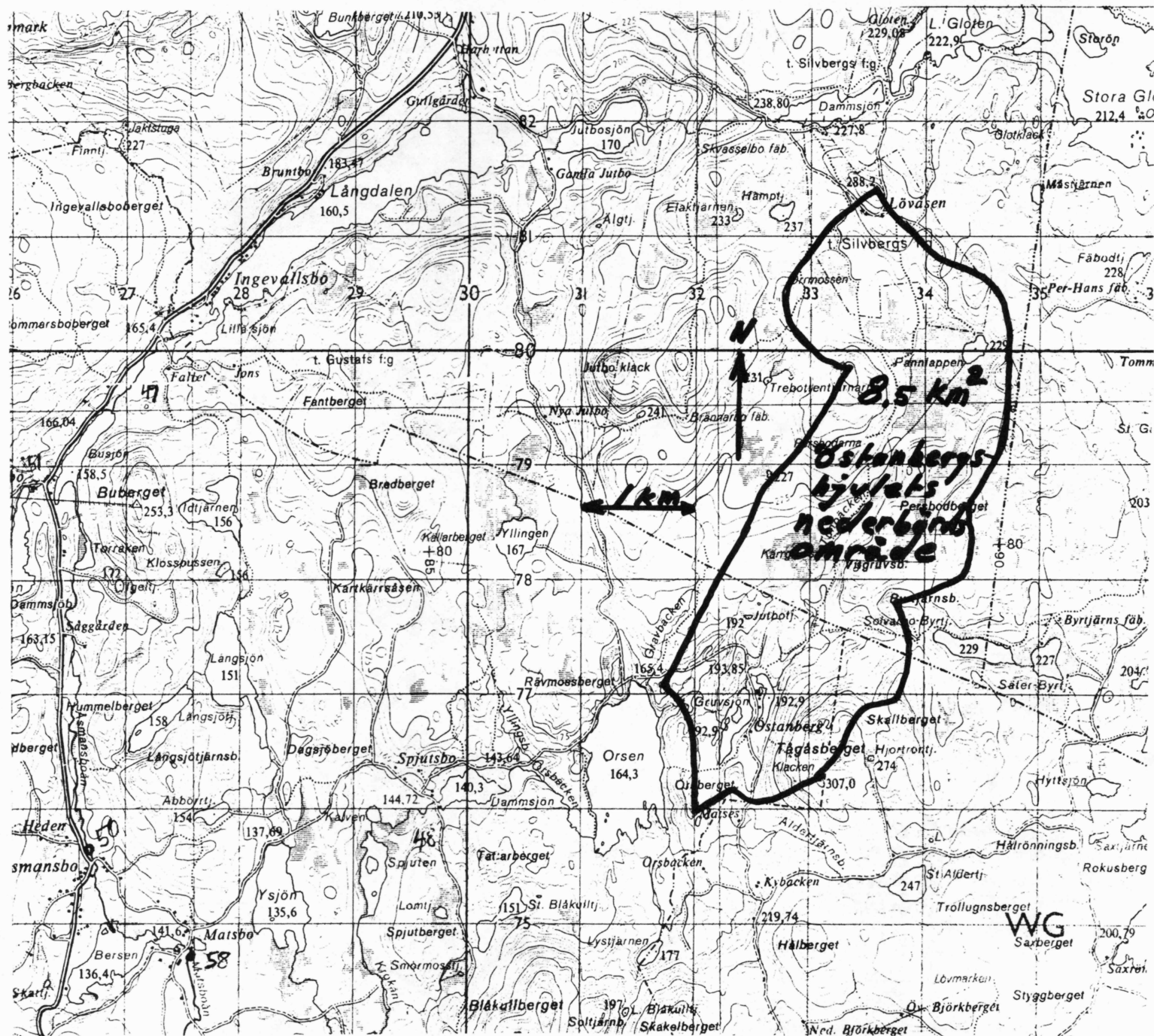

Bild 6. Östanbergshjulets nederbördsområde.

Vattenhjulet var placerat i ett stort, timrat hjulhus.
Se bild 7 och 8!

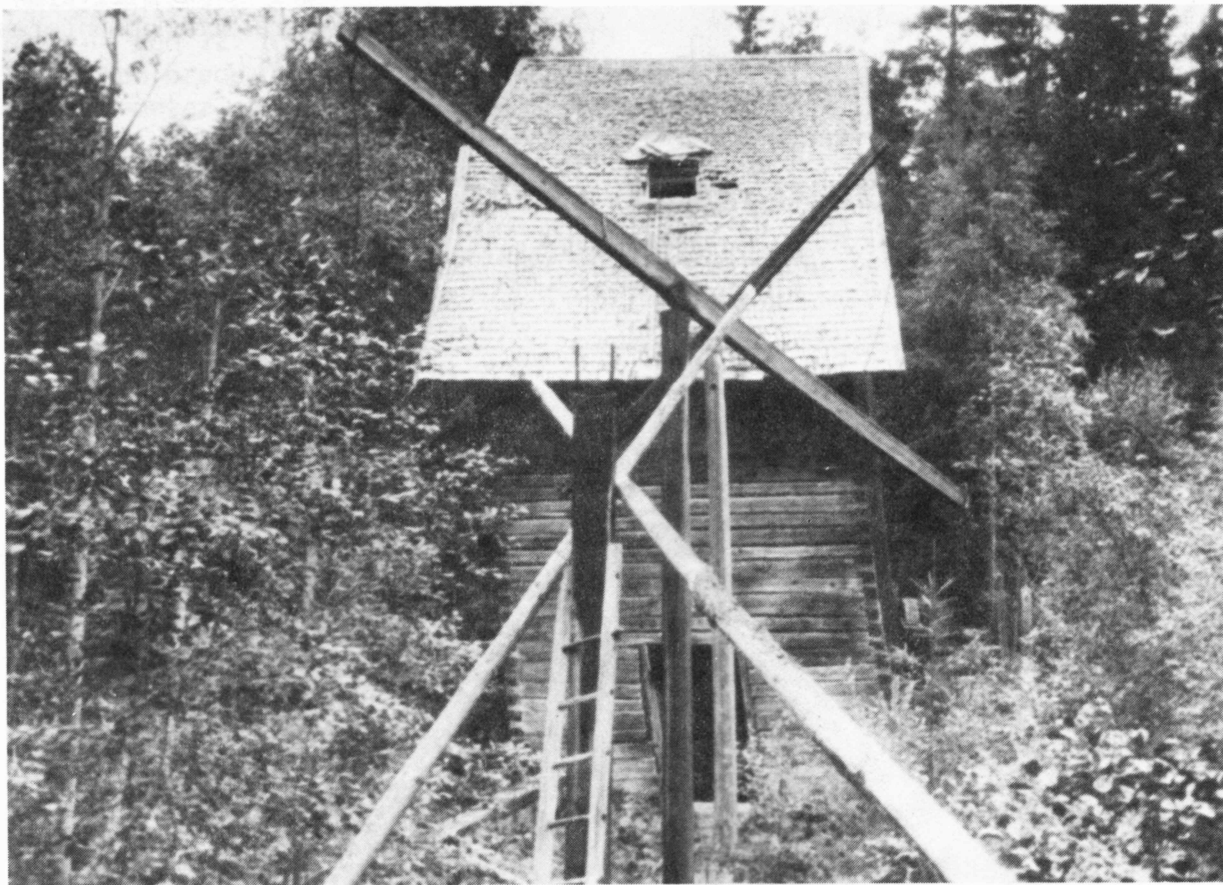

Bild 7. Östanbergshjulets hjulhus med början av stånggången.

Bild 8. Östanbergshjulets hjulhus med spår av vattenrännor nederst till höger.

Under vintern 1929-30 störtade hjulhuset samman och förstörde övre delen av vattenhjulet. (Bild 9.) De väldiga stenfundamenten, som bar upp hjulets axel, skyddade dock vattenhjulets nedre del. Stenkistan finns fortfarande

kvar helt intakt och dess väldiga dimensioner framgår av bild 10. Hjulaxeln och hjulets nedre del kunde tillvaratas och efter reparation uppmonteras på gruvmuséet i Ludvika.

Konsthjulet i Östanberg

raserades ~~här~~ häromdagen ~~och~~ förvandlades till en hög bråte. Se nedan!

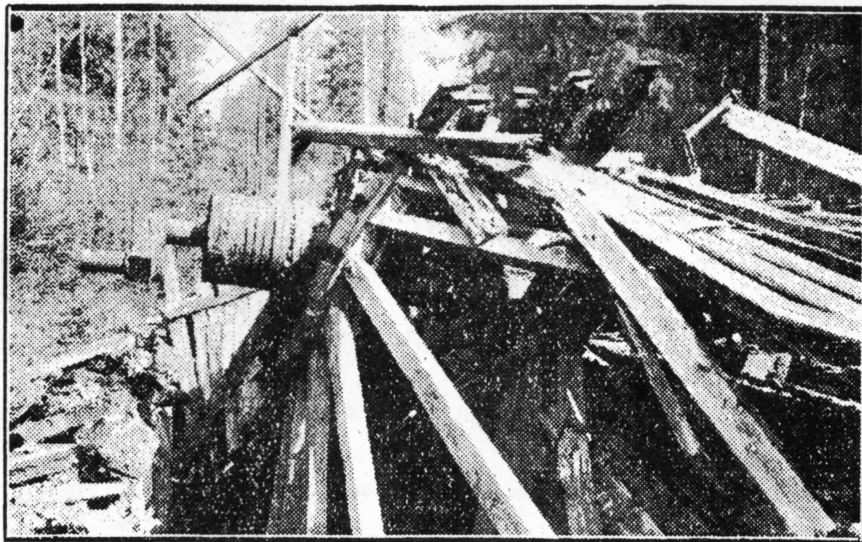

Bild 9. Det sammanstörtade hjulhuset våren 1930.

Bild 10. Den mäktiga stengrund på vilken hjul och hjulhus vilade. Observera den lilla öppningen nederst för avloppsvattnet! Foto Nils Tholerus 1978.

STANGGANGEN ELLER KONSTLEDNINGEN

Konstledningen (bild 13 och 14) består av med varandra sammanfogade och på rörliga armar upphängda trästänger,

stängledningar, som överför kraften från vattenhjulet upp till pumparna vid gruvan. Dragkraften i stängerna var ca 2000 kg.

Bild 13. Konstledningen eller stånggängen vid Östanbergs Gruvfält.

Bild 14. Rester av konstledningen nära hjulhuset vid Östanberg.

När konstledningen skulle ändra riktning måste s k konstbrott insättas. (Bild 15 och 16.) Framme vid gruvan (bild 17) ändrades den horisontella fram- och

återgående rörelsen hos stångledningen med s k doppare och bugare till en vertikal upp- och nedgående rörelse, som kunde driva själva pumparna.

Bild 15. Konstbrott vid Östanbergsgruvan.

Bild 16. Konstbrott vid Östanbergsgruvan.

Östanbergets gruvkonst förmådde att pumpa upp ca 3 liter vatten per sekund ur gruvan, som var 50 - 60 meter djup. Ur en vanlig tappvattenkran kan man

tappa ca 0,2 liter vatten per sekund. Uppfordringen av malm ur gruvan har troligen skett med hästvind eller med ett spel drivet av en ångmaskin.

Bild 17. Östanbergsgruvan med stånggång, konstbrott och uppforderingsanordning.

K Ä L L O R:

1. Protokoll och handlingar från Ludvika Hembygdsförenings Arkiv.
2. Kartor från Lantmäteriverket och från Bergmästareämbetet i Falun jämte från Statsgruvors arkiv i Håksberg.
3. Fotografier: Karl-Erik Forsslund. (Där ej annat anges.)

Karl-Erik Olsson

AXPLOCK UR LUDVIKA HEMBYGDSFÖRENINGENS PROTOKOLL FÖR ÅR 1928.

1928 var ett gott år för den unga Hembygdsföreningen. De gamla kämparna Forsslund, Björkman, Söderkvist m fl sutto kvar vid roder och åror, men postiljon A H M Kockens hot från förra året att avgå från sin suppleantplats i styrelsen fullföljdes. Vid årsmötet avtackades han av ordf och utsågs till innehavare av "diplombrev såsom ständig medlem". Samma ära vederfors Disp J Kempe, A Bergman och C R Andersson. Även vid 1928 års årsmöte inträffade en mindre skandal. Föreningens revisor, Stadsfiskal E Gottliebsson, hade slarvat med revisionen och någon revisionsberättelse förelåg därför inte vid mötet. Ordföran-

(Forts sid 15.)

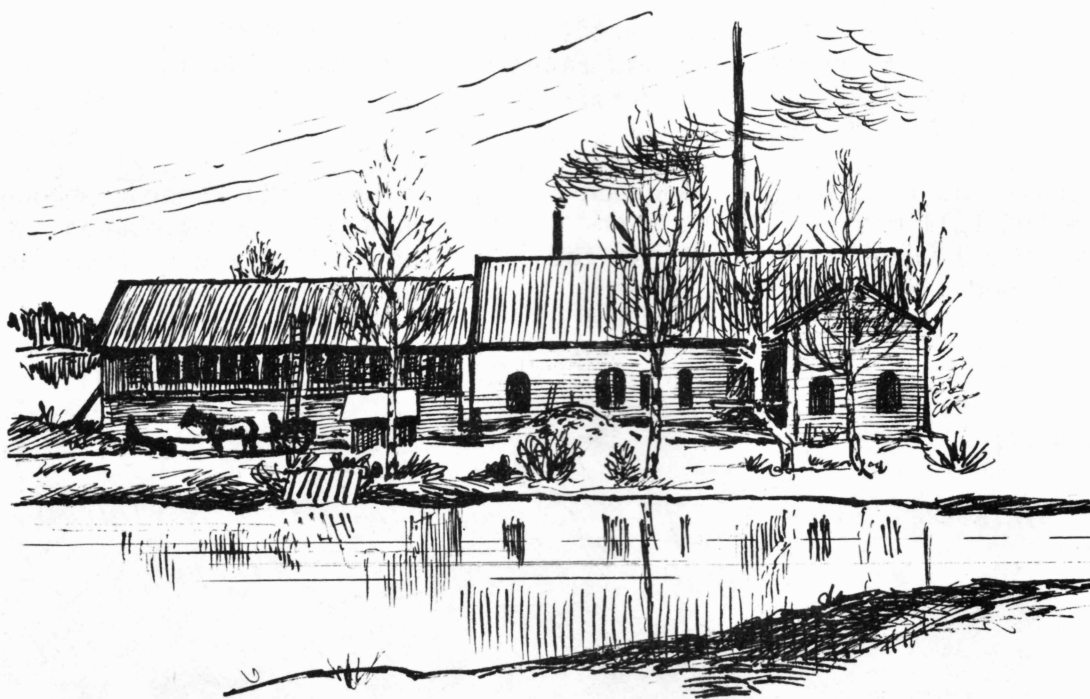
*Postiljon A H M Kocken
i unga år.*

BERGSLAGERNAS TEGEL- & KALKBRUKS AKTIEBOLAG

Skånska slott och herrgårdar är i regel byggda av slagen kalk uppblandad med sand. Med slagen kalk menas kalk som bearbetats intensivt och under rätt lång tid. Denna bearbetning gör kalken smidig och ger den stor vidhäftningsförmåga. Sådan kalk uppblandad med en viss mängd sand gav efter torkning ett byggnadsmaterial som ifråga om hårdhet inte lämnade något övrigt att önska.

Torkningstiden var emellertid ganska lång och därför utvecklade kemister i slutet av 1800-talet en metod att torka kalksandtegel med ånga. Torktiden kunde då avkortas till 12 timmar.

1905 och då valdes Gustaf Wahlberg till verkställande direktör. Han hade tidigare varit anställd vid Elektriska Aktiebolaget Magnet i Ludvika. Senare blev grosshandlare Waldemar Axdorph verkställande direktör för företaget. Sanden togs vid Skarviken i Sunnansjö. Ångbåten Tyr, som gått i passagerare- och godstrafik på Väsman sedan början av 1870-talet, inköptes av bolaget. Denna ångbåt var egentligen en pråmdragare. Den omändrades till sandsugare - den första i landet. Den sög alltså upp sand från botten av Väsman och transporterade den i pråmar till tegel-

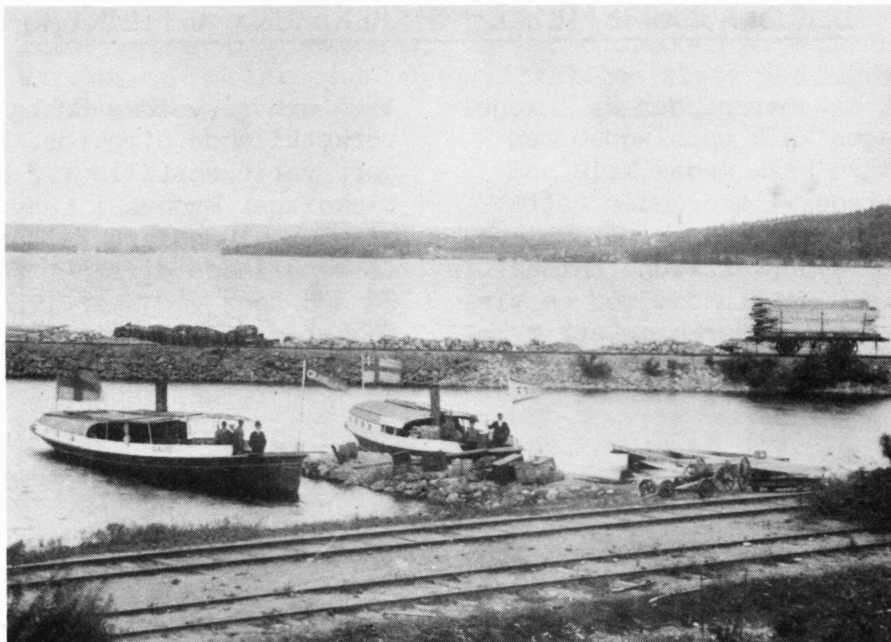
Tegelbruket för tillverkning av kalksandstensprodukter låg på en udde vid Väsman omgivet av vackra björkar. Teckning efter Våra Bygder i ord och bild, Bergslagsposten nr 101 B, utgiven år 1905. Teckningen utförd av Harry Peterson, Nyhammar.

I Ludvika startade den driftige och företagsamme grosshandlaren Gustaf Morin ett tegelbruk år 1903. Produkterna tillverkades av sand från Sunnansjö och kalk från Västermören, vilken brändes i Norsbro. Efter någon tid omorganiserades firman till ett bolag, i vilken grosshandlare Gustaf Morin blev verkställande direktör.

Olyckligtvis dog Gustaf Morin sommaren

bruket. Sandsugning var emellertid inte alltid möjlig, varför manuell lastning också förekom. Detta var ett mycket hårt och krävande arbete.

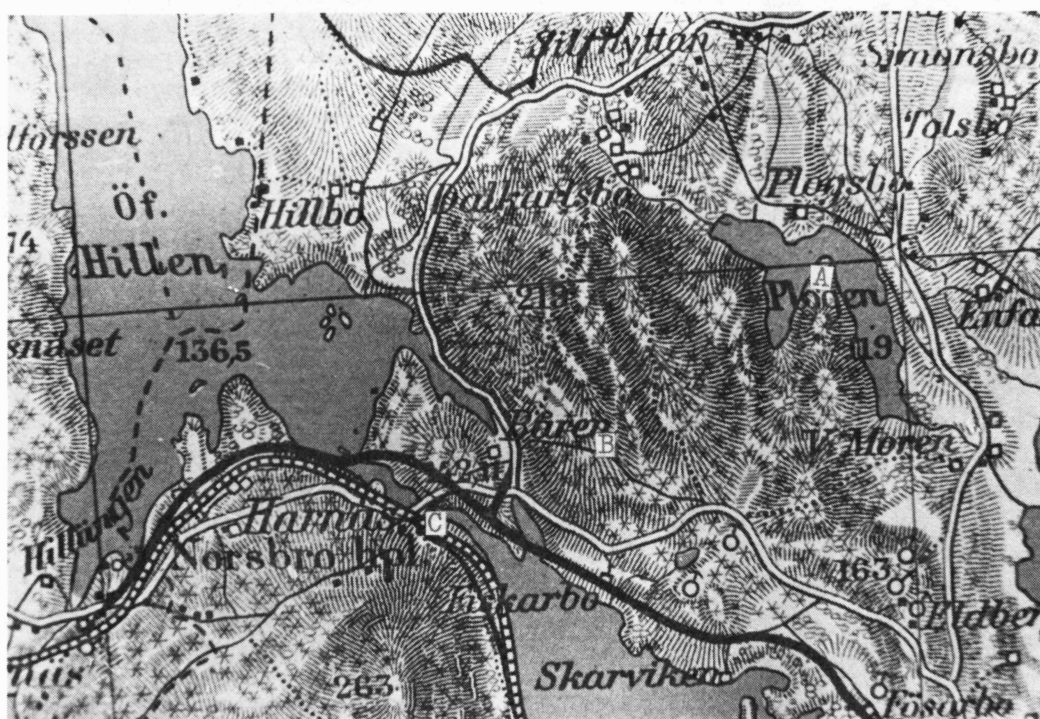
Kapten på ångaren Tyr var först Soll Anders Andersson och sedan Anders Norin. Kalken hämtades från kalkbrottet i Västermören i form av kalksten. Denna transporterades till Norsbro kalkugn, där den brändes.

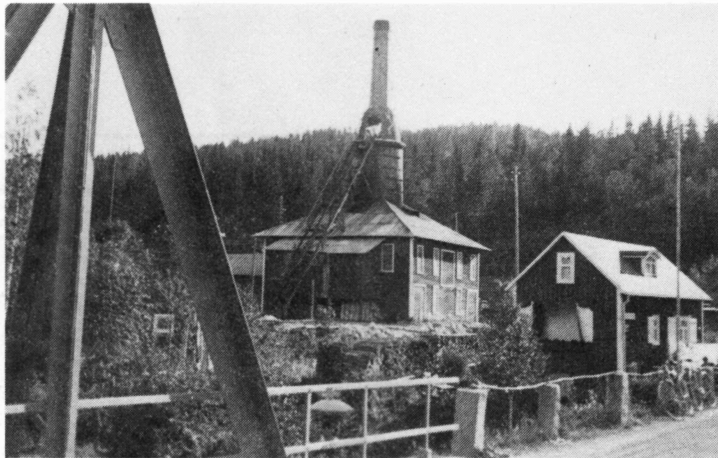
Till vänster ligger ångbåten Grangärde och till höger ligger ångbåten Tyr vid Frövi-kajen i Ludvika hamn. Båda fartygen för unionsflagga. Foto L B 320.

Linbanan var några kilometer lång och fundamenten till masterna finns fortfarande kvar i skogen. Vidare fanns för en del år sedan en del rester av de

tyngder som höll linorna spända på den högsta punkten som linbanan gick över. På sina ställen ligger även linorna kvar på marken.

Del av karta som visar Västermoren vid sjön Plogen, varifrån den brutna kalkstenen med linbana transporterades till Norsbro kalkugn vid Norsbro hållplats. Kalkbrottet låg på näset i sjön Plogen vid punkten A. Linbanans spännstation fanns vid punkten C och kalkugnen låg vid punkten B.

*Norsbro kalkugn på den tiden den var i drift.
Den låg vackert vid sjön och där fanns en
liten idyllisk kaffeservering.*

Efter behandlingen i Norsbro torde kalken ha fraktats på järnväg till området väster om järnvägsstationen i Ludvika, där tegelbruket låg.

Kalken användes för tillverkning av flera produkter av kalksandtegel men såldes också till bygdens lantbrukare som jordbrukskalk. Ett ton jordbrukskalk kostade omkring år 1920 70-75 kronor.

I tegelbruket blandades kalken upp med en viss kvantitet sand och pressades i maskiner till olika produkter såsom murtegel, fasadtegel och taktegel. Fasadteglet kunde erhållas i olika färger och takteglet kunde erhållas med matt eller glaserad yta. År 1925 kostade 1.000 murtegel 65:- kronor.

I början av 1920-talet utvidgades tegel-

bruket. Taxeringsvärdet var då omkring 46.000 kronor och tillverkningsvärdet av alla produkterna var av storleksordningen 3 milj kr per år.

Vid tegelbruket arbetade vid denna tid 13 personer och vid Norsbro kalkugn arbetade 14 personer.

Att få några exakta uppgifter om de tidpunkter när verksamheten började och slutade är inte möjligt. Vid linbanans högsta punkt finns emellertid en stor natursten i vilken årtalen 1722 - 1922 är inhuggna. Denna skulle kunna höra samman med kalkbrytningen och skulle då ange att början skedde redan 1722. Om så vore fallet transporterades kalken inte då med linbana utan med häst och kärra på dåliga skogsvägar.

Nedläggningsåret 1922 verkar i ett av-

I en natursten vid linbanans högsta punkt är årtalen 1722 - 1922 inhuggna. Det finns ingenting som binder den till linbanan eller kalkbrytningen och det är ovisst vad årtalen syftar på.

Fotonummer 4 - 10 : 48.

Bergslagens Tegel- & Kalkbruks Aktiebolag

Telegrafadr.: KALKTEGELBOLAG
Rikstelefon 6
Direktörens bostad 246

LUDVIKA

Tillverka och försälja
KALKSANDTEGEL
JORDBRUKSKALK,
BYGGNADSKALK
KALKSTEN för masugnar
och sulfidfabriker
BYGGNADSMATERIEL
CEMENTTAKTEGEL
M. M.

den 2/4 1921.

Herr Fjärdingsman A. Pettersson

Maräs, Ludvika.

Delet

Härmed hafva vi äran öfverlämna faktura å benäget beordrade varor till belopp Från 47,----- under anhållan om benägen kreditering att betalas på 30 dagar netto.

Högaktningfullt
Bergslagens Tegel- & Kalkbruks Aktiebolag

Del av ett brev från Bergslagens Tegel- & Kalkbruks Aktiebolag, Ludvika. Som synes hade företaget rikstelefon nr 6 och brevpapperet visar också alla de produkter som tillverkades.

seende rimligt. Då var depressionen efter första världskriget mycket svår och helt säkert låg all byggnadsverksamhet nere och det var troligen inte många lantbrukare som hade råd till att köpa kalk till sitt jordbruk. Dock utökades och moderniserades tegelbruket i början av 1920-talet och det finns fakturor på murtegel som är daterade så sent som 1925 men det kan ju röra sig om försäljning av lagrade produkter som sålts efter det tillverkningen upphört.

Om nu stenen på något sätt har samband med linbanan borde den kompletteras med något nyare årtal, ty kalkbrytningen, linbanan och kalkugnen var i drift under

andra världskriget när det var brist på praktiskt taget alla varor. Det var då en gruvfogde vid namn Hansson, som drev företaget enligt en minnesuppgift.

Kalkbrottet i Västermoren är en bit teknik-historia, men det är ännu mera. Den kalkhaltiga jorden gör att här finns en del växter som inte finns på andra ställen i vår bygd.

Även den gamla kalkugnen i Norsbro är ett intressant stycke teknik-historia och den är tyvärr ett typiskt exempel på hur teknik-historiska minnesmärken ofta värderas i vår moderna tekniska tid.

Kalkugnen i Norsbro bestod av en murad rund pipa, som var själva ugnen. I denna var många gjutjärnsluckor inmurade.

Runt ugnen var en del hjälputrustning såsom en hiss, räls och vagnar, en liten verkstad, elektrisk central, axelledningar med remtransmissioner till diverse ändamål m m.

I november år 1977 bedömdes alltsammans som totalt värdelöst och skrotades på billigaste sätt med en grävmaskin.

Vissa detaljer skulle emellertid kunna ha använts i teknik-historiska sammanhang.

(Se bild nästa sida!)

Norsbro kalkugn efter rivningen år 1977.
Foto 12 - 141 : 21.

L I T T E R A T U R:

1. Dalarna i ord och bild, häfte X, Ludvika Stad, utgivet 1923 av Karl-Erik Forsslund.
2. Våra Bygder i ord och bild, Bergslagsposten nr 101 B, utgivet år 1905, sidorna 37 - 40.

Nils Göte Håkansson

AXPLOCK (FORTS.)

den uttalade sitt och styrelsens stora missnöje över detta. Frågan om ansvarsfrihet för styrelsen måste uppskjutas till ett extra föreningsmöte. Gottliebson fick naturligtvis inte något förnyat förtroende som revisor utan Stadskamrer G Kjellman valdes i hans ställe och Telegrafkommissarie W J:son Rinde blev ersättare.

Valborgsmässoaftonens festligheter gynnades av ovanligt vackert väder och Pastor Brandt, som var högtidstalare, höll ett högstämt tal till våren. Han anknöt till det gamla bruket av vårdkasar som manade till kamp och sammanhållning mot yttre fiender men menade att sammanhållningen med och kunskapen om gångna tider var nödvändig för att lyckas i kampen för framtiden. Han talade om *den tuva, som far och mor - som arbetande*

fäder - tillkämpat sig på andens och materiens vida fält och som de lämnat i arv åt kommande släkten. Den som ringaktar det arvet, den som saknar blick för traditionens bärande makt och menar sig vara oberoende av forntida gärningar, är icke svensk. Ty att vara svensk innebär att hålla ihop med fäderna. "Blott med dem äro vi svenskar. Detta är vårt folks styrka, genom vilket det kan gå framåt mot ljuset." - Allt enligt referat i Ludvika Tidning tisdagen den 1 maj 1928. (Observera att tidningen utkom den dagen!)

Hembygdsfesten den 11 och 12 augusti blev en lyckad tillställning. Hembygdskören under Dir Söderström sjöng och en rad spelmän spelade låtar, gluntsång och lutsång förekom och Karl-Erik Forsslund hade författat ett nytt sagospel, Troll-

Teateramatörerna fotograferade på scenen i teaterladan.
Maj Forsslund och Hjalmar Salomonsson innehade huvudrollerna.
Foto David Klingzell.

Trollbröllopet

En fäbosaga i 3 akter

av

Karl-Erik Forsslund.

(Efter i Dalarna allmänt gängse fäbosåger).

1. Sommarkväll.
2. Höstkväll kort före Miksmässan.
3. Senhöstkväll.

Uppträdande:

Nygårds Anna	Maj Forsslund
Velams Kersti	Annie Boström
Munters Kari	Ellen Andersson
Bergil, en trollyngling	Halfdan Hallqvist
Rombo Jan, malmlätare	Knut Dahlberg
Rangila i Räberget	Jane Rinde
Kolar Anders	Ragnar Rönngren
Hillängs Halvar	Harry Hedman
Lyvik Ola	Johan HELLIKSSON
Hjelt Erik, Annas fästman	Hjalmar Salomonsson
Urväders Britta	Fejan Forsslund
Trollfar	Rudolf Salomonsson
Trollmor	Saga Jansa
Tjasse } trollpojkar	{ Arne Hugo
Tjasse }	{ Bengt Rinde
Fjassa } trolljantor	{ Daghild Hugo
Fjussa }	{ Tordis Hugo

Scenen föreställer en fäbosaga.

Speltider:

Lördag kl. 8, 9, 10 em. Söndag kl. 7, 8, 9, 10 em.

bröllopet, som framfördes ett otal gånger av glada amatörer. Spegel-Anna berättade historier, Carl Gudmunsson trakterade diverse instrument och Rektor Sven Kjersén högtidstalade över ämnet "Ungdomen och framtiden". Enligt tidningsreferat kunde man vinna levande kalvar på lotteriet och en "5 mils bilresa" hörde också till vinsterna.

Den stora nyheten för året var annars att en tidning - Marnäs-Posten, Ludvika Gammelgårds Nyheter - utgavs till Hembygdsfesten. Pris 25 öre minst - helst mer. Till Gammelgårdens Dag den 19 augusti 1978 framställdes en facsimilieupplaga av denna för länge sedan slutsålda första Marnäs-Post. Pris 10 kr - helst mer. (Pris för medlemmar 5 kr.)

Trollbröllopet,

som nu ständar i en fäbodstuga i Spellogen liksom det stått i minst ett tjug andra fäbodstugor i Dalarna, så t. ex. vid Brudberget i Grånje, som därav fått sitt namn (liksom Brudskogen i Äppelbo, i vars kyrka trollens brudkrona alljämt finns kvar). Trollen ha varit efterhånga och tyckas vara så än i dag, och det är väl inte att undra på att de dras till vackra fäbokullor och lockas av deras muntra eller sorgesamma kärleksvisor och vall-låtar, sjungna av klara röster eller spelade på fiol och pipa, horn och lur. Vilket allt Trollbröllopets gäster få se och höra.

Varen alltså välkomna till skogs och till gårds och till bords!

Utdrag ur den första Marnäs-Posten.

En sommar dag gästades Ludvika Herrgård och Gammelgård av Friherre Gustaf Cedercreutz från Finland. En anfader till den besökande friköpte i början av 1700-talet bruket från Kronan och det var "cedercreutzarna" som drev bruket under dess storhetstid på 1700-talet. Hembygdsföreningen erhöll 20 kr som gåva vid besöket. Beloppet kan tyckas litet men varje tillskott var värdefullt då föreningens ekonomi som vanligt var synnerligen ansträngd.

Trots den skrala ekonomin enades man i styrelsen efter åtskilliga turer om att lämna in ett anbud på granngården Kristineberg, som på grund av konkurs skulle försälas på exekutiv auktion. Först diskuterades ett bud på 15.000 kr, men summan justerades ner till 8.000 kr. Något köp av fastigheten kom inte till stånd i detta skede.

Ett viktigt förvärv gjordes dock under

året. För 50 kr inköptes en smedja med tillbehör från Jacob Anders-egendomen. Smedjan hade troligen år 1757 uppförts på den plats där den nu - 1979 - står. Den hade år 1855 flyttats till Jacob Anders-gården och kunde nu alltså återbördas.

Bland mera betydande gåvor som skänkts under år 1928 kan nämnas: Reservklubba från Gästgiveriet och skjutsstationen i Hällsjön (se Gränge nr 9). Vändsäte från Stora Hillänget. Promenadvagn och släde från patron Öhman på Sörvik. Ett skåp, en större träkista och en soppterrin med två såskoppar skänktes av familjen Öfverbeck. Dessa föremål återbördades nu till Gammelgården. Soppterrinen har tillhört fru Öfverbecks farmors-farmors-far, som bodde på Bergsmansgården vid 1700-talets mitt.

Torsten Dybeck

GAMMAL FAJANSTERRIN AV SILVERMODELL FRÅN ÅR 1764 - 1765 PÅ GAMMELGÅRDEN I LUDVIKA. (LG-NR 1922.)

Vid museinämndens pågående inventering av Gammelgårdens inventarier påträffades en sällsynt raritet. Det är en vit svagt rosaskimrande fajansterrin av silvermodell med lock. Den är från Mariebergs porslinsfabriks allra tidigaste tillverkningar och är troligen ritad av någon av de franska ingenjörer som fanns i Stockholm vid den tiden. Terrinen är en gåva av Gerda och Carl Öfverbeck till Gammelgården 1928. Den är visserligen inte i allra bästa kondition, men god nog för att kunna återställas i sitt ursprungliga skick utan alltför stora kostnader.

Följande signaturer är målade i blått under botten på terrinen:

MB : E BL

BL

WW
W
MB : E

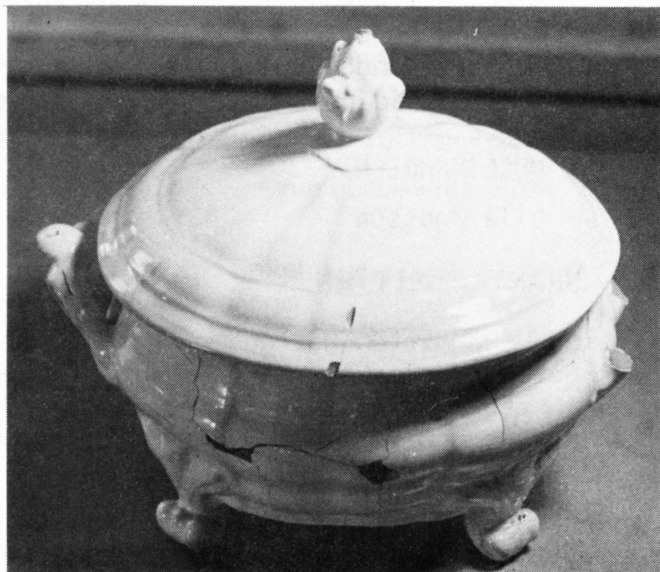
MB står för Marieberg

BL är signatur för drejaren Bomkertel från Preussen, vilken arbetade vid Marieberg 1764 - 1765.

E är grundare av Mariebergsfabriken Johann Ludwig Eberhard Ehrenreich, född 1722 i Frankfurt am Main. Fadern bar titeln hovråd. 1747 kom Ehrenreich till Sverige i egenskap av Fredrik I:s tandläkare. Han förlorade sin befattning som hovtandläkare vid kungens bortgång

och slog sig 1753 på lantbruk samt grundade 1758 Marieberg på Kungsholmen för tillverkning av äkta porslin. Fabriken brann ned strax efter färdigställandet. Branden påstods vara anlagd. Mariebergsfabriken återuppfördes 1759, då för tillverkning av fajans. 1766 övertogs ledningen av fabriken av fransmannen Pierre Berthevin och 1769 av Henrik Sten. Marieberg ingick 1782 i Rörstrands porslinsfabrik och nedlades 1788.

Museinämnden
Eric Lind

VERKSAMHETEN 1978. RAPPORTER.

MUSEINÄMNDEN

Museinämnden använde våren och sommaren till att gå igenom byggnader och samlingar. På sensommaren började nämnden, bl a på guidernas begäran, placera om en del föremål och möbler i Bergsmansgården.

Museinämnden består av Eric Lind, Ove Schander och Ulla Jonsson.

Under hösten och vintern har nämnden samlats en gång i veckan för registrering och vård av under året skänkta föremål. I detta arbete har Stig Andersson, Rune Bokefors, Gerd Dybeck, Stefan Hallgren och Roger Timbré deltagit.

Några av nämndens ledamöter deltog i en utflykt till Kulturarvet i Falun och fick en inblick i hur vård av gamla ting bör bedrivas. Bl a fick vi veta att järnföremål skall behandlas en gång om året. Med tanke på den mängd sådana, som finns i samlingarna i Bergsmansgården och alldeles speciellt i Gruvmuséet, har nämnden ett jättearbete framför sig. Vi mottar gärna hjälp!

Tyvärr saknas en väl utrustad verkstadslokal, varför arbetet har fått bedrivas inne i Bygdegården, vilket denna inte far särskilt väl av.

Hembygdsföreningen äger många gamla vackra vagnar men saknar tyvärr en lämplig lokal att ställa ut dem alla i. Dessa vagnar är nu i stort behov av vård och översyn, vilket måste ske i vår och sommar. Till detta behöver vi mycken hjälp. "Känner" du för gamla vagnar och vill offra några kvällar på dem eller våra övriga samlingar - ring Ulla Jonsson, tel 121 50!

Samlingarna har under år 1978 utökats med ett stort antal kulturhistoriskt intressanta föremål skänkta av:

Lions Club i Ludvika	En större samling föremål från Gabriel Wennerströms sterbhus jämte tavlor framställda av Gabriel Wennerström
Karin Spelmans	Jordbruksredskap, husgeråd, textil
Evert Gustafsson	Ett antal jordbruksredskap
Nils Göte Håkansson	3 elektriska väggur jämte en taklampa med tillbehör i Atlas-huset
Arvid Karlsson	Stenmangel
Per Lundkvist	Lod för malmvägning
A H Fredriksson	Gammaldags potatisårder
Dagny Lindberg	Allehanda redskap jämte fotoalbum och böcker
Edor Stadig	Bord och stolar till serveringen
Wega Thølerus	Stövlar
Medborgarskolan	Teckning utförd av Lennart Jansson
SSAB	Gruvlok
Bettan Eriksson	Kooperativa Kvinnogilletts dräkt
Urban Schander	Docka
Augusta Lundström	Dokumentväska
Kerstin Söderkvist	Komplett sjuksköterskeuniform samt minnesanteckningar från sjuksköterskeutbildningen

MUSEINÄMNDEN

Ulla Jonsson

DRÄKTKOMMITTEN

Dräktkommittén har under året utgjorts av Anna-Lisa Ström (sammankallande), Barbro Järleskog, Mary Nykvist, Svea Morin och Iet Wallentgoed. Vi drabbades av en stor förlust när Iet gick bort. Hon hade under många år deltagit i vårt arbete och vi skall bevara hennes minne i tacksamhet.

Barbro Järleskog och Mary Nykvist har bett att få lämna kommitténs arbete på grund av tidebrist och vi tackar dem för deras insatser. Eva Jakobsson har i deras ställe deltagit i arbetet under året.

Arbetet med dräkterna fortsätter. Med den ursprungliga vid grävningar i Brunns-
vik på 20-talet hittade västknappen som förebild har knappar, särskilda man-
schettknappar och silverspännen till Bergsmansdräkten tagits fram. Mönster till
kilmössan och långrocken har också färdigställts. Dessutom har vi börjat iord-
ningställa mönster med detaljbeskrivningar till alla de olika dräkterna för att
underlätta för dem som vill sy sina dräkter själva. En Ludvika-dräkt för barn
och en dockdräkt har komponerats och visats upp för allmänheten och dessa har
också varit utställda i ett par bankers fönster.

Den 24 och 25 oktober deltog en representant för dräktkommittén i en sammankomst
på Dalarnas Museum i Falun där de som inom länet arbetar med dräkter diskuterade
gemensamma problem och utbyte erfarenheter. Det framkom att vi i Ludvika är
ovanligt väl försedda med material för våra dräkter. Än en gång kunde vi glädjas
åt att vi nu har tillgång till Hällsjöboden. Ludvikabygden tycks också ligga väl
framme när det gäller framställning av nya dräkter tack vare det goda samarbetet
mellan Hedemora Hemslöjd, dräktkommittéerna och studieförbunden som ordnar cirk-
lar. Dräktkommittén har på olika sätt hjälpt till vid aktiviteter på Gammelgården
t ex vid Musikskolans Dag, Gammelgårdens Dag och vid Julmarknaden.

Mest angeläget för de närmaste åren är arbetet med detaljmönstren.

DRÄKTKOMMITTEN

Anna-Lisa Ström

ARKIVET

Riksarkivet arbetar med att upprätta ett centralt register över alla enskilda
arkiv i landet. Arkivarie Carin Tisell besökte i somras i detta ärende Hembygds-
föreningens arkiv och med ledning av registren antecknade hon vad som finns i
arkivet. Hennes omdöme om arkivet: "Fackmannamässigt och välordnat". Riksarkivet
kommer att låta mikrofilma registren över handlingarna i Hembygdsföreningens
arkiv.

Genom arkivets försorg har framställts originalunderlaget för offsettryckningen
av dels den engelska och dels den finska översättningen av Håkanssons "Kortfattad
beskrivning av Ludvika Gruvmuseum".

Den engelska översättningen är gjord av lektor Hildur Cederberg och den finska
översättningen av gruvarbetare Lauri Jämsä-Rautio i Grängesberg.

Originalunderlaget för tryckningen av Marnäs-Posten 1978 har också framställts
av arkivet.

Arbetet med detta har i hög grad underlättats genom anskaffandet av en helt ny
elektrisk skrivmaskin, Facit 1850.

Av Eva Burman har som gåva mottagits en samling diabilder med motiv från Gammel-
gårdens Dag, boken "Ludvika i bild" och grammofonskivan "Dan Anderssons finnmark
i ord och ton".

Av Dagny Lindberg, Högbergsgatan 59, har mottagits två album med foton, böcker mm.

Av rättsaren Otto Larsson i Snöån har mottagits gamla böcker härstammande från
Hällsjön.

Antikhandlare Eric Lind har skänkt en dagsverksbok från Bäcke-hagen, som ligger
i trakten av Falun, och avräkningsböcker från en bruksegendom - kanske Bäcke-
hagen. Böckerna inropade på auktion efter fastighetsmäklare Gabriel Wennerström.

Register över nuvarande arbetare vid Grufaktiebolaget Dalarna i Idkerberget,
1903 - 1928.

Skänkt av ing Torsten Berggren.

Räkenskapsböcker från Sörviks herrgård åren 1919 - 1936.

Skänkta av ing Allan Bergström, Sörviks gård.

För övrigt har några spridda handlingar och foton tillförts arkivet.

Två släktforskare har erhållit sammanställningar av uppgifter ur arkivet.

Utlåning av handlingar, skrifter och foton har skett.

Av nyhetsartiklar i Ludvika Tidning och Bergslagsposten har en sammanställning gjorts som visar vad som hänt inom olika områden i bygden.

ARKIVET

Gunnar Jansson

Som framgår av ovanstående rapporter har året präglats av en intensiv verksamhet i nämnder och kommittéer. Dessutom har den utåtriktade verksamheten fått en större omfattning, med förutom de dagliga visningarna av våra samlingar, även nedanstående publika arrangemang:

Musikskolans dag firades på Gammelgården med ett mycket stort deltagar- och åskådarantal.

Svenska Flaggans Dag firades traditionsenligt med Staffan Edqvist som högtidstalare.

Midsommar firades som vanligt på Gammelgården med Ludvika OK som arrangör.

Under sommaren har 27 trivselkvällar hållits på Gammelgården. Trivselkvällarna har arrangerats i samarbete med Ludvika Musikkår, Ludvika Folkdansgille och Frikyrkornas samarbetsnämnd. Vid trivselkvällarna har många lokala förmågor samt en del mer kända artister medverkat. Bland dessa kan nämnas Charlie Norman, Gösta "Snoddas" Nordgren samt Rune Eliasson.

Den 19 augusti firades Gammelgårdens Dag. Vävning, knyppling, spinning, karding, växtfärgning, skomakeri och smide är några av de aktiviteter som visades. En speciell poststämpel hade anskaffats och användes att stämpla över 2000 försändelser.

Julmarknad hölls den 10 december med julbasar och handarbetsutställning.

Det sjuder av liv på Gammelgården, men mycket mer finns att göra och frivilliga krafter är välkomna att delta i detta arbete.

Styrelsen

Marnäs-Posten 1978 som nu våren 1979 utsändes till medlemmarna i Ludvika Hembygdsförening är nr 12 i en något bruten serie Marnäs-Poster. Den första utkom till hembygdsfesten i augusti 1928 (en nytryckning av denna gjordes till Gammelgårdens Dag 1978). Nr 2 utkom 1930 och nr 3 år 1933. Det dröjde sedan ända till 1971 innan någon ny Marnäs-Post utgavs, men därefter har den varje år utkommit och varit en påminnelse om Hembygdsföreningens existens.

Sidantalet har under åren utökats och i år medverkar för första gången flera olika författare. Det är min förhoppning att Marnäs-Posten i fortsättningen skall bli det självklara forum där var och en som har något att berätta om vår bygd kan komma till tals.

Torsten Dybeck, red.

Vill Du ta kontakt med Hembygdsföreningen, ringer Du lämpligen till någon av nedanstående:

Gammelgården: Sven Åhl och Gunnar Jansson	tel 100 19		
Torsten Berggren	tel 106 73	Bo Nilsson	tel 175 74
Torsten Dybeck	146 21	Nils Nord, ordf	126 73
Håkan Eriksson	192 18	Lars E Ström	160 82
Ulla Jonsson	121 50		

Pris/7- kr

SMEDJEBACKENS TR. AB